Eduskunta
Hallintovaliokunta

Sisäministeriö
Poliisiosasto
Poliisitarkastaja Joni Länsivuori

Hallintovaliokunta tiistai 14.11.2017 klo 12:15 / E 85/2017 vp / Asiantuntijapyyntö

OSA; Euroopan komission 27.9.2017 julkaisema tiedonanto koskien muuttoliikeagendan puolivälitarkastelua

Sisäministeriön poliisiosasto on pannut tyytyväisyydellä merkille, että Euroopan komissio on viimeistään vuonna 2015 alkaneen muuttoliikekriisin jälkeen alkanut suhtautua tarvittavalla vakavuudella ja panostuksella Eurooppaan suuntautuvaan muuttoliikeilmiöön. Maahanmuuttoliikkeen hallinta on nyt yksi komission poliittisista painopisteistä.

Poliisiosasto keskittyy tässä lausunnossa lähinnä poliisin toimialaan liittyviin komission agendoihin - laittoman maahantulon torjuntaan ja ennen kaikkea tehokkaisiin palauttamiskäytäntöihin, joihin liittyy läheisesti ulkosuhdeyhteistyö palautettavia vastaanottavien valtioiden kanssa.

Mahdollisuus palauttaa laittomasti Suomessa ja muualla Euroopassa oleskelevat henkilöt takaisin lähtömaihinsa on tärkeimpiä keinoja torjua laitonta maahanmuuttoa. Eurooppaan pääsee ilman normaalisti edellytettyä etukäteistä lupaa ja tarvittavia matkustusasiakirjoja ilmoittamalla olevansa kansainvälisen suojelun tarpeessa. Oikeus tulla hakemaan kansainvälistä suojelua Eurooppaan on tärkeä periaate ja myös käytännössä se pelastaa ihmisten henkiä ja ihmisiä kärsimyksiltä.

Kansainvälisen suojelun järjestelmää käytetään kuitenkin myös keinona päästä Eurooppaan, vaikka motiivit Eurooppaan muuttamiselle olisivat muualla kuin kansainvälisen suojelun tarpeessa. Osa tulijoista uskoo ja toivoo, että heidän tilanteensa täyttäisi kansainvälisen suojelun myöntämisen perusteet, vaikka siihen ei olisi objektiivisia perusteita. Osa tulijoista taas tiedostaa, että perusteita ei ole, mutta Eurooppaan tullaan siinä toivossa, että sinne voitaisiin jäädä joka tapauksessa jollain laillisella perusteella tai viime kädessä laittomastikin.

Edellä mainittu toivo ei ole perusteetonta. Palauttamisaste EU:ssa on alhainen. Vain 36 % laittomasti oleskelevista henkilöistä saadaan palautettua. Uskottavien palauttamistoimien puuttuminen on selkeä vetotekijä laittomalle maahanmuutolle turvapaikkajärjestelmää hyväksi käyttäen.

Miksi EU:n palauttamisaste sitten on niin alhainen? Vuonna 2015 alkaneen muuttoliikekriisin aikana Eurooppaan tuli niin paljon turvapaikanhakijoita ja siirtolaisia, että varsinkin eniten henkilöitä vastaanottaneilla jäsenvaltioilla ei ole käytännössä ollut edes resursseja palauttaa kaikkia kielteisen päätöksen saaneita vielä tähän päivään mennessä. Perinteisesti osassa Keski- ja Etelä-Euroopan maissa on myös tietyllä tasolla hyväksytty, että osa laittomasti maassa oleskelevista jää pysyvästikin maahan. Näihin valtioihin on aikaa myöten muodostunut laittomasti maassa oleskelevien ihmisten yhteisöjä, joiden jäsenet elävät ja hankkivat toimeentulonsa enemmän tai vähemmän virallisen yhteiskuntajärjestyksen ulkopuolella. Tällaisiin yhteisöihin on sitä helpompi uusien jäsenien liittyä, mitä vakiintuneempia ne ovat ja mitä hyväksyttävämmin niihin muussa yhteiskunnassa niihin suhtaudutaan.

Postiosoite:
Sisäministeriö
PL 26
00023 Valtioneuvosto

Käyntiosoitteet:
Kirkkokatu 12
Helsinki

Puhelin:
Vaihde
0295 480 171
Faksi:
09 1604 4635

Virkasähköpostiosoite:
kirjaamo@intermin.fi
www.intermin.fi

13.11.2017

Suomessa tällaisia, yhteiskunnan ulkopuolella olevia yhteisöjä, ei käytännössä ole ollut, mutta on vaara, että sellaisia lähitulevaisuudessa voi syntyä. Suomi on perinteisesti ollut Euroopan tehokkaimpia valtioita palauttamaan maassa laittomasti oleskelevia ulkomaalaisia. Suomessa palautettavien määrät ovat olleet hallinnassa ja palautuksista vastuussa oleva poliisi on toiminut virkatehtävänsä mukaisesti, pyrkien poistamaan kaikki maassa ilman oleskeluoikeutta oleskelevat henkilöt. Poliisi on myös rakentanut toimivat palautusyhteistyösuhteet ja käytänteet palautuksia vastaanottavien valtioiden kanssa. Myös suomalaisessa yhteiskunnallisessa keskustelussa ei ole viime aikoihin asti, ainakaan laajalti, kyseenalaistettu laittomasti maassa oleskelevien henkilöiden velvollisuutta poistua Suomesta, viime kädessä viranomaisten toimeen panemana.

Nykyisen muuttoliikekriisin seurauksena asetelmat näyttäisivät kääntyneen päälaelleen. Euroopan komission suhtautuminen on muuttunut selkeästi. Ennen vuotta 2015 varsinainen palauttamisten toimeenpanon toteuttaminen oli sivuroolissa ja komission fokus oli lähinnä palautusprosessin oikeusturvaan liittyvien seikkojen varmistamisessa. Nykyisissä komission linjauksissa korostetaan tehokkaan palauttamisen merkitystä muuttoliikkeen hallinnassa. Suomen poliittisessa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa taas näyttää lisääntyneen näkemys, että kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneet voisivat itse päättää, haluavatko he palata kotimaahansa ja heillä olisi oikeus jäädä Suomeen. Poliisin toimeen panemia palautuksia vastustetaan ja niiden laillinen oikeutus kyseenalaistetaan.

Suomi on vakavan tilanteen edessä. Vuosien 2015 - 2016 aikana tulleista turvapaikanhakijoista suurin osa on saanut päätöksen. Hallintotuomioistuimissa on tällä hetkellä noin 9000 valitusta vireillä kielteisiin turvapaikkapäätöksiin. Valtaosa näistä valituksista tullaan arvion mukaan hylkäämään. Suomen viranomaisilla on suuri haaste tulevien päätösten täytäntöönpanossa. Lähtökohtana tietysti on, että ilman oleskelulupaa jääneet poistuvat vapaaehtoisesti. Heille annetaankin siihen mahdollisuus tarvittaessa myös taloudellisesti avustetusti.

Poliisi ja muut maahanmuuttoviranomaiset ovat varautuneet kasvaviin paluu- ja palautusmääriin. Tulevasta lähivuosien palautusoperaatiosta voidaan selvitä, vaikka se tuleekin kestämään pitkään. Suurin haaste palautusten suhteen on Irakin kansalaiset, joka oli selkeästi suurin ryhmä vuosien 2015 - 2016 aikana tulleista turvapaikanhakijoista. Osa irakilaisista lähti omaehtoisesti pian Suomeen tulonsa jälkeen odottamatta edes Maahanmuuttoviraston päätöstä, osa taas vapaaehtoisesti poliisin järjestämillä charter-lennoilla ja avustetun vapaaehtoisen paluun järjestelmän kautta vuonna 2016. Nyt jäljelle jääneistä kielteisen päätöksen saaneista valtaosa on irakilaisia, joita kaikkia ei Irakin viranomaisten linjausten vuoksi voida palauttaa, jos he eivät itse hae Irakin suurlähetystöstä tarvittavia matkustusasiakirjoja.

Suomen viranomaiset ovat laajalla rintamalla, poliittisella ja käytännön tasolla pyrkineet sopimaan toimivista palautuskäytännöistä Irakin viranomaisten kanssa. Yhteistyö ja käytännöt ovat olleetkin toimivia vapaaehtoisen paluun osalta, mutta niiden palautettavien osalta, jotka tarvitsevat matkustusasiakirjat ei ole edetty riittävässä määrin. Yksi tärkeä osa komission muuttoliikeagendaa on ulkosuhdeyhteistyö palauttamisten toteuttamiseksi. Suomen näkökulmasta olisi erittäin tärkeä vaikuttaa siihen, että komissio panostaisi takaisinottosopimusneuvottelujen aloittamiseen myös Irakin kanssa. Tähän mennessä komission prioriteettilistalla Irak ei ole ollut. Jotta palautusyhteistyö Irakin kanssa saataisiin toimimaan halutulla tavalla, Suomi tarvitsee kahdenvälisten neuvottelujen lisäksi komission tukea päämääriensä saavuttamiseksi.

13.11.2017